

महाराष्ट्र शासन
सहकार आयुक्त व निबंधक, सहकारी संस्था
महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांचे कार्यालय

2898
जा.क्र.पतसंस्था/स.आ-5/वसुलीअधिकारीनियुक्ती/फेरनियुक्ती/2018 दिनांक :- 31/10/2018

परिपत्रक

विषय: सहकारी संस्थांसाठी कायदा कलम 156 अन्वये वसूली अधिका-यांची नियुक्ती/फेरनियुक्तीबाबत.

- वाचा:-**
1. महाराष्ट्र सहकारी संस्था अधिनियम 1960 चे कलम 156
  2. जा.क्र. ना.पत/डी-4/पतसंस्था/ का.क. 156/07 दि.31/12/2007
  3. जा.क्र. ना. बँका/डी-4/156 अधि/सन 2008 दि.26/8/2008
  4. जा.क्र.ना.पत./डी-4/पतसंस्था/का.क.156/2010 दि.30/10/2010
  5. जा.क्र.ना.पत/डी-4/पतसंस्था/का.क.156/2011 दि.21/11/2011
  6. जा.क्र. पतसंस्था/स.आ-5/वसुलीअधिकारीनियुक्ती/फेरनियुक्ती/2017/9/दि.1/1/2017

महाराष्ट्र सहकारी संस्था अधिनियम 1960 (यापुढे "कायदा" असे संबोधण्यात येईल) अंतर्गत नोंदणीकृत नागरी सहकारी बँका, जिल्हा मध्यवर्ती सहकारी बँका पतसंस्था आणि इतर संस्थांच्या थकीत कर्जदारांचे वसूलीसाठी कायदा कलम 101 व 91 अन्वये सहकारी संस्था वसूली दाखले प्राप्त करतात. अशा प्राप्त वसूली दाखल्यांच्या आधारे थकीत रकमांची वसूली करण्यासाठी संबंधित सहकारी संस्था त्यांचे अधिकारी किंवा कर्मचारी यांची नेमणूक वसूली अधिकारी म्हणून करण्यासाठी संबंधित निबंधकाकडे प्रस्ताव सादर करतात. सदर प्रस्तावांची छाननी करून संबंधित निबंधक कायदा कलम 156 अन्वये संस्थेने प्रस्तावित केलेल्या अधिकारी/ कर्मचारी यांना वसुलीचे अधिकार प्रदान करून त्यांची वसूली अधिकारी म्हणून नेमणूक करतात.

सहकारी संस्थांच्या ज्या अधिकाऱ्यांना कायदा कलम 156 अधिकार प्रदान करण्यात येतात, त्यांचे कामकाजाचा नियमित आढावा घेणे, वसूली अधिका-यांची फेरनियुक्ती करणे, प्रदान केलेल्या अधिकारांचा वापर करून वसूली अधिका-यांनी केलेल्या कार्यवाहीचा आढावा घेणे व त्यांनी केलेल्या कामकाजाचे सनियंत्रण करणे यासाठी उपरोक्त वाचा क्र. 2 ते 6 नुसार परिपत्रकीय सूचना यापूर्वी निर्गमित करण्यात आल्या आहेत. त्यात सुधारणा करून खालीलप्रमाणे सुधारीत सूचना निर्गमित करण्यात येत आहेत.

अ) वसूली अधिकाऱ्याची पात्रता:

1. अधिकार प्रदान करावयाचा अधिकारी हा संस्थेचा किमान तीन वर्षे स्थायी/ कायम सेवक असावा.
2. अपवादात्मक परिस्थितीत संस्थेच्या संचालक मंडळ सदस्यास वसूली अधिकार प्रदान करता येतील

तथापी असा सदस्य जोपर्यंत संचालक मंडळ सदस्य असेल तो पर्यंतच त्याला प्रदान करण्यात आलेले अधिकार वापरता येतील असे आदेशात स्पष्टपणे नमूद करावे.

3. कायदा कलम 156 अन्वये अधिकार प्रदान करण्यात येणारा पदाधिकारी/ अधिकारी यास दिवाणी न्यायालयाचा दर्जा असल्याने असा पदाधिकारी/ अधिकारी हा किमान पदवीधर असल्याची खातरजमा करण्यात यावी.

4. ज्या पदाधिकारी/ अधिकारी यांना वसुलीचे अधिकार प्रदान करण्याची येतील, त्यांनी तीन वर्षांतून किमान एकदा मान्यता प्राप्त संस्थेकडून तीन दिवसाचे वसुलीचे प्रशिक्षण घेणे आवश्यक राहिल.

5. अवसायनातील सहकारी संस्थांना मानधनावर नियुक्त केलेल्या अधिकारी/ कर्मचारी यांना वसुलीचे अधिकार प्रदान करता येतील. मात्र त्यांनी वर नमूद केलेली शैक्षणिक पात्रता, अनुभव व प्रशिक्षण याबाबींची पूर्तता केली पाहिजे.

ब) वसूली अधिका-यांच्या नियुक्ती व फेरनियुक्तीचा कालावधी:

1. कायदा कलम 156 अन्वये सहकारी संस्थांच्या वसुलीसाठी वसूली अधिका-यांची प्रथम नियुक्ती एक वर्षासाठी करावी व फेरनियुक्ती करताना कमाल तीन वर्षांपर्यंत अथवा संबंधित अधिकारी सेवानिवृत्त होईपर्यंत, यापैकी जो कालावधी कमी असेल, त्या कालावधीपुरते वसुली अधिकार प्रदान करण्यात यावेत.

2. फेरनियुक्ती करताना संबंधित वसुली अधिकारी यांनी केलेल्या कामकाजाचा सविस्तर आढावा घेऊन त्याने केलेले कामकाज हे योग्य व नियमानुसार केले असल्याची खातरजमा करूनच फेरनियुक्ती करण्यात यावी.

3. संस्थेच्या वसुली अधिका-याची नियुक्ती व फेरनियुक्ती बाबतच्या प्रस्तावावर संबंधित निबंधकांने प्रस्ताव प्राप्त झाल्यापासून एक महिन्याच्या आत निर्णय घेणे आवश्यक राहिल.

क) वसूली अधिका-यांची नियुक्ती व फेरनियुक्तीसाठीचे निकष:

1. सहकारी संस्थांनी वसूली अधिका-यांच्या नियुक्तीचे प्रस्ताव पाठवितांना त्यांचेकडे प्रलंबित असलेल्या दाखल्यांची संख्या विचारात घेऊन प्रति अधिका-यांस प्रतिवर्ष जास्तीत जास्त 100 वसुली दाखले अंमलबजावणी साठी देण्याचे निश्चित करून आवश्यक तेवढ्या वसूली अधिका-यांच्या नियुक्त्या प्रस्तावित कराव्यात.

2. वसूली अधिका-यांना कायक्षेत्र प्रस्तावित करतांना खालील निकष लावण्यात यावेत.

1) संस्थेच्या एका शाखेसाठी शक्यतो एकच वसूली अधिका-याची नियुक्ती करावी. प्रलंबित दाखले 100 पेक्षा अधिक असतील तर अधिक अधिका-यांच्या नेमणुका प्रस्तावित कराव्यात.

2) तालुकास्तरीय कार्यक्षेत्र असलेल्या संस्थांनी 100 पर्यंत वसूली दाखल्यांसाठी एक व त्यापेक्षा अधिक दाखले असल्यास ज्यादा अधिका-यांची नेमणूक प्रस्तावित करावी.

3) जिल्हास्तरीय कार्यक्षेत्र असलेल्या संस्थांनी तालुकानिहाय वसूली दाखल्यांची संख्या विचारात घेऊन वसुली अधिका-यांच्या नेमणुका प्रस्तावित कराव्यात. जरूर तेथे एका अधिका-यास एकापेक्षा अधिक तालुके द्यावेत.

4) विभागीय व राज्यस्तरीय संस्थांनी त्या त्या जिल्ह्यातील व तालुक्यातील अधिकारी व

कर्मचाऱ्यांच्या नेमणुका प्रस्तावित कराव्यात. राज्य कार्यक्षेत्र असणाऱ्या संस्थांना त्यांच्या काही अधिकाऱ्यांना आवश्यकतेनुसार राज्य कार्यक्षेत्रासाठी वसुलीचे अधिकार मागता येतील त्यावर निबंधकाने संबंधित अधिकाऱ्यांना राज्यस्तराचे कार्यक्षेत्र देण्याची कार्यवाही करावी.

ड. वसुली अधिकाऱ्यांसाठी संस्थांनी निबंधकांकडे अर्ज करताना प्रस्तावासोबत सादर करावयाची माहिती/कागदपत्रे:

1. या परिपत्रकासोबत जोडलेल्या विहित नमुन्यातील अर्ज.
2. प्रपत्र क्र. 1 – संस्थेची माहिती
3. प्रपत्र क्र. 2- संस्थेकडील वसुली दाखल्याबाबतची माहिती
4. प्रपत्र क्र. 3- वसुली अधिकारी यांची वैयक्तिक माहिती व त्यांनी मागील कालावधीत केलेल्या थकबाकीच्या वसुलीची माहिती.
5. प्रपत्र क्र. 4- दि.6/4/2018 रोजीचे आदेशाप्रमाणे केलेली आदेशिकेच्या खर्चाची (Cost of Process) वसुली, वसुली बाबतचा खर्च व शिल्लक रक्कम
6. प्रपत्र क्र. 5- संस्थेच्या मुख्य कार्यकारी अधिकारी यांनी वसुली अधिकाऱ्यांच्या घेतलेल्या आढाव्याच्या अहवालाची प्रत
7. संस्थेने आकारणी केलेल्या आदेशिकेच्या खर्चाच्या (Cost of Process) रकमेची तसेच शिल्लक आदेशिकेच्या खर्चाच्या (Cost of Process) रकमेची माहिती बरोबर असल्याचे संस्थेचे मुख्य कार्यकारी अधिकारी व अध्यक्ष यांचे संयुक्त स्वाक्षरीचे प्रमाणपत्र.

इ. कलम 156 व नियम 107 अन्वये वसुली अधिकाऱ्यांने करावयाची कार्यवाही:

1. वसुली अधिकाऱ्यांने वसुली दाखले प्राप्त झाल्यापासून 8 दिवसात कायदा कलम 156 व त्याखालील नियम 107 मधील तरतुदीनुसार संबंधित कर्जदारास मागणी नोटीस दयावी.
2. मागणी नोटीस देऊनही कर्जदाराची कर्ज रक्कम वसुल न झाल्यास संबंधित कर्जदारास 15 दिवसांची जंगम जप्तीची नोटीस देऊन जंगम मालमत्ता जप्ती(Attachment) ची कार्यवाही करावी. जप्त केलेला जंगम माल संबंधित कर्जदाराकडे सुपूर्त पंचनामा करून ताब्यात दयावा व पंचनामा दिनांकापासून 15 दिवसात कर्ज रक्कम भरणे न केल्यास जंगम मालाची जाहीर लिलावाने विक्री करावी. सदरची कारवाई वसुली दाखला प्राप्त झाल्यापासून दोन महिन्यांच्या आत पूर्ण करण्यात यावी.
3. जंगम जप्ती (Attachment) करूनही कर्जदाराची कर्ज रक्कम वसुल न झाल्यास तारण मालमत्तेची लिलावाद्वारे विक्री करावी. तारण मालमत्ता नसल्यास किंवा अपुऱ्या तारणामुळे संपूर्ण वसुली न झाल्यास स्थावर मिळकतीचा शोध घेऊन त्यामिळकतीची जप्ती (Attachment) करून संबंधिताच्या मालमत्तेवर(7/12 किंवा मिळकत पत्रिकांवर) बोजे नोंद करावेत. सदरची कारवाई वसुली दाखला मिळाल्यापासून चार महिन्यांच्या आत पूर्ण करावी.
4. स्थावर जप्ती(Attachment) करून मालमत्ता वर बोजे नोंद करूनही कर्जदाराची कर्ज रक्कम वसुल न झाल्यास सदर स्थावर मालमत्तांची वाजवी किंमत (Upset Price) वसुली अधिकाऱ्यांने संबंधित निबंधकांकडून निश्चित करून घ्यावी व सदर मालमत्तेचा लिलाव नियम 107 मधील तरतुदीनुसार करण्यात

यावा. ही कार्यवाही वसुली दाखला मिळाल्यापासून सहा महिन्यांच्या आत करण्यात यावी.

5. लिलाव करावयाच्या मालमत्तेवर एकापेक्षा अधिक पतसंस्था अथवा बँका यांचा बोजा नोंद असल्यास संबंधित तालुका उप/सहाय्यक निबंधक / जिल्हा उपनिबंधक यांनी अशा संस्थांची एकत्रित बैठक घेऊन त्या संस्थामध्ये समन्वय घडवून आणण्यासाठी प्रयत्न करून त्यांच्यामध्ये सामंजस्य करार करावा. सामंजस्य करारात (MOU) लिलावातून वसुल होणारी रक्कम सर्व संस्थांना कर्जाच्या मुदलाच्या प्रमाणात मिळण्याची व्यवस्था असावी.

6. लिलावाला बोलीधारक न मिळाल्यास तीन वेळा लिलाव लावावा. कायदयातील तरतुदीनुसार लिलाव कायम करून कर्जदाराची थकबाकीची रक्कम वसुल करून घ्यावी.

7. कर्जदाराच्या जमीनीचा लिलाव घेण्यास कोणी पुढे न आल्यास, कर्जदाराच्या स्थावर मालमत्तेचा लिलाव तीनवेळा लावूनही बोलीधारक मिळत नसल्यास महाराष्ट्र सहकारी संस्था अधिनियम 1960 मधील कलम 100 व नियम 85 मधील तरतुदीनुसार कर्जदाराची मालमत्ता संस्थेच्या नावाने करणेबाबतचा प्रस्ताव वसुली अधिकाऱ्यांने संस्थेच्या निबंधकाकडे वसुली दाखला मिळाल्यापासून नऊ महिन्यांच्या आत सादर करावा. संबंधित निबंधकांने कायदयातील तरतुदीनुसार सदरबाबत विहित कार्यवाही करावी आणि एक वर्षाच्या आत संबंधित पतसंस्थेचे नाव 7/12 किंवा मिळकत पत्रिकेस लावून कर्जदाराचे नाव कमी करावे.

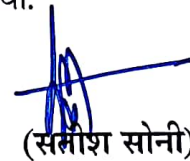
8. अशाप्रकारे वसुली अधिकाऱ्याची त्याप्रकरणातील कारवाई पूर्ण होईल. त्यानंतर वसुली अधिकाऱ्यांने संबंधित कर्जदाराची वसुली पूर्ण नस्ती संस्थेस परत करून पोहोच घ्यावी. संस्थेच्या नावे केलेल्या मिळकतीची विक्री पतसंस्थेने लिलावाने करून कर्जदाराच्या थकबाकीची वसुली करावी.

ई. वसुली अधिका-यांचे कामकाजाचा आढावा:

संस्थेच्या मुख्य कार्यकारी अधिका-याने दरमहा वसुली अधिका-यांच्या कामकाजाचा आढावा प्रपत्र क्र.5 मध्ये नमुद केल्यानुसार घ्यावा व सदर आढाव्याचा अहवाल संबंधित निबंधकांना सादर करावा.

ज्या वसुली अधिकाऱ्यांच्या कामकाजाबाबत तक्रारी असतील त्यांचा कामकाजाची निबंधकांने चौकशी करावी. सदर चौकशीत वसुली अधिका-याने नियमाप्रमाणे कामकाज केले नसल्याचे आढळून आल्यास त्याला प्रदान केलेले वसुलीचे अधिकार काढून घेण्याची कार्यवाही करण्यात यावी.

सदर परिपत्रकातील सुचनांची अंमलबजावणी विहित मुदतीत संबंधिताकडून करून घेण्याची जबाबदारी संबंधित जिल्हा उपनिबंधक, सहकारी संस्था यांची राहिल यांची नोंद घ्यावी.

(समीश सोनी)

सहकार आयुक्त व निबंधक,
सहकारी संस्था, महाराष्ट्र राज्य, पुणे.

प्रत:-

1. विभागीय सहनिबंधक, सहकारी संस्था, (सर्व)
2. जिल्हा उपनिबंधक, सहकारी संस्था, (सर्व)
3. तालुका उप/ सहाय्यक निबंधक, सहकारी संस्था, (सर्व)

प्रत माहितीस्तव सविनय सादर:-

मा. प्रधान सचिव, सहकार पणन व वस्त्रोद्योग विभाग, मंत्रालय, मुंबई-32

वसुली अधिकाऱ्याच्या नियुक्ती व फेरनियुक्तीसाठी करावयाच्या अर्जाचा नमुना

प्रती,

मा. सहकार आयुक्त/ विभागीय सहनिबंधक/
जिल्हा उपनिबंधक, सहकारी संस्था....

विषय:- वसुली अधिकाऱ्याच्या नियुक्ती व फेरनियुक्तीबाबत ....

संस्थेचे नाव-----

संदर्भ:- सहकार आयुक्त व निबंधक यांचेकडील जा.क्र.पतसंस्था/स.आ-५/वसुली अधिकारी नियुक्ती व
फेरनियुक्ती/२०१८ यांचे दिनांक १०/२०१८ रोजीचे परिपत्रक

----- सहकारी संस्था मर्या ----- आपणाकडे आमच्या संस्थेच्या आस्थापनेवरील कायम असणाऱ्या अधिकारी/ कर्मचाऱ्यांना महाराष्ट्र सहकारी संस्था अधिनियम १९६० मधील कलम १५६ अन्वये वसुलीचे अधिकार प्रदान करणेबाबतचा प्रस्ताव खालीलप्रमाणे सादर करित आहे.

२/- आमच्या संस्थेचे कायक्षेत्र----- आहे. सदरची संस्था तालुका/ जिल्हा/ विभाग/राज्यस्तरीय आहे. संस्थेच्या ३१/३/-----
-- अखेर-----ठेवी असून संस्थेच्या----- थकित कर्जदारांकडून----- थकीत रक्कम वसुल करणे बाकी आहे. दि.-----
अखेर संस्थेकडे महाराष्ट्र सहकारी संस्था अधिनियम १९६० चे कलम १०१ व ९१ अन्वये प्राप्त झालेले-----वसुली दाखले--
-----रक्कमेचे आहेत.

३/- संस्थेकडे कलम ८८ अन्वये निश्चित केलेल्या जबाबदारीची रक्कम वसुल करणेसाठीचे कलम ९८ अन्वयेचे-----
रक्कमेचे वसुली प्रमाणपत्र प्राप्त आहे.

४/- संस्थेने मागील वर्षी अनुक्रमे कलम १०१,९१ व ९८ प्रमाणपत्र यामध्ये केलेल्या वसुलीबाबत तसेच आदेशिकेचा खर्च
(Cost of Process) रक्कम आकरणी करून या कार्यालयाचे दि.६/४/२०१८ चे आदेशाप्रमाणे खर्च करून शिल्लक
रक्कमेबाबत संस्थेचे अध्यक्ष व मुख्य कार्यकारी अधिकारी यांचा संयुक्त स्वाक्षरीचे प्रमाणपत्र सोबत जोडले आहे.

५/- संदर्भाय परिपत्रकातील निकषानुसार वसुली अधिकाऱ्याच्या नियुक्ती व फेरनियुक्तीबाबत अर्ज आपणाकडे सादर
करित आहे. अर्जासोबतच्या प्रपत्र- अ मध्ये वसुलीचे अधिकार मिळण्यासाठी प्रस्तावित केलेल्या संस्थेच्या आस्थापनेवर कायम
असलेल्या अधिकारी/ कर्मचारी यांची माहिती जोडून सादर केली आहे. संस्थेने प्रस्तावित केलेला वसुली अधिकारी प्रस्तावित
कार्यक्षेत्रात कार्यरत असून त्याला जास्तीत जास्त १०० वसुली दाखले देण्याची दक्षता घेतलेली आहे.

६/- संस्थेने प्रस्तावित केलेल्या वसुली अधिकाऱ्यांना प्रस्तावित केलेले कार्यक्षेत्र व वसुली दाखल्याच्या संख्येनुसार
महाराष्ट्र सहकारी संस्था अधिनियम १९६० चे कलम १५६ अन्वयेचे वसुलीचे अधिकार प्रदान करावेत ही विनंती.

कळावे

आपला विश्वासु

प्रपत्र अ:- प्रस्तावित वसुली अधिकारी यांची माहिती

(रुपये लाखात)

अ.क्र.	प्रस्तावित वसुली अधिकार्याचे नाव	पदनाम	शिक्षण	प्रस्तावित वसुली दाखले		प्रस्तावित कार्यक्षेत्र	मागील वर्षी वसुली अधिकारी म्हणून केलेल्या कामाचा तापशिल						एकूण प्रस्तावित वसुली दाखले		आदेशिकेचा खर्च (Cost of Process)		
				संख्या	रक्कम		वसुली कामी दिलेले वसुली दाखले	रक्कम	त्यापैकी केलेली वसुली	संख्या	रक्कम	शिल्लक वसुली	संख्या	रक्कम	आकारणी	वसुलीसाठी खर्च	शिल्लक रक्कम
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८

प्रपत्र क्र.१ :- संस्थेची मुलभूत माहिती

(३१ मार्च अखेर)
(रक्कम रुपये लाखात)

अ.क्र.	तपशिल	शेरा
१	संस्थेचे नाव	
२	कार्यक्षेत्र	
३	शाखा संख्या	
४	सभासद संख्या	
५	कर्जदारांची माहिती	
	अ. कर्जदार संख्या	
	ब. कर्जाची रक्कम	
६	----- अखेर थकबाकी	
	अ. थकबाकीदार संख्या	
	ब. थकबाकीची रक्कम	
	क. थकबाकीची टक्केवारी	
७	कलम १०१ वसुली दाखले	
	संख्या:-	
	रक्कम:-	
८	कलम ९१ खालील प्रकरणे	
	९८ ब वसुली दाखल्यांची संख्या:-	
	रक्कम:-	
९	कलम ८८ खालील प्रकरणे	
	९८ ब वसुली दाखल्यांची संख्या:-	
	रक्कम:-	
१०	कलम १०५ खालील प्रकरणे	
	९८ ब वसुली दाखल्यांची संख्या:-	
	रक्कम:-	
११	नियुक्त केलेल्या वसुली अधिकारी यांची संख्या	

प्रपत्र क्र.२:- संस्थेची वसुली दाखल्याबाबतची माहिती
संस्थेचे नाव व पत्ता:-

(रक्कम रुपये लाखात)

वसुली दाखले ११/१८/१०१		तक्ता क्र. अ	
प्रलंबित दाखले ३१ मार्च अखेर		प्रलंबित दाखल्यांचा कालावधी ११/१८/१०१	
संख्या	रक्कम	संख्या	रक्कम
१	२	३	४
५	६	७	८
९	१०	११	१२

तक्ता क्र. ब

मागील वर्षी वसुली अधिकारी यांनी केलेल्या कामाचा तपशिल				प्रस्तावित वसुली अधिकारी			
वसुली अधिकारी	दिलेली प्रकरणे	एकूण केलेला वसूल	शिल्लक वसुली	वसुली	दिलेली प्रकरणे	एकूण केलेला वसूल	शिल्लक वसुली
संख्या	संख्या	रक्कम	संख्या	रक्कम	संख्या	रक्कम	संख्या
१	२	३	४	५	६	७	८
				प्रत्येक वसुली अधिकार्याला दिलेली सरासरी प्रकरणांची संख्या			
				९			

